

Polner Zoltán: Táncoltató

Negyedik verseskötete Polner Zoltánnak a *Táncoltató*. Mintegy két évtizede jelen van irodalmunkban, de a jelenlétnél sokkal többre még nem futotta. Antológiaiából, névsorolvasásokból rendre kimarad. Nem valamiféle fátum okán: kötetei tették indokolttá a visszhangtalanságot. Még a harmadikban is (*Egyetlen hangszer*, 1971) tanítványként áll olvasói elé, olyanként, aki keresi a saját hangot, saját mondanót. Eleinte József Attila volt rá minden mást elnyomó hatással, mint annyi fiatal költőre 1957 után. Polner figyelmes tanítvány volt, jól mintázta József Attila néhány sajátosságát, de munkája a másolat jellegét alig tudta túllépni. Később Váci Mihály lírájának búvkörébe került, s gyakran elégedett meg henye verbalizmussal, amire nem Váci, hanem a deklaratív közéletiség csábította. Harmadik kötetének másik fele érdekes anyagot hozott: jobbára dél-alföldi népi hiedelmek, babonák és szokások megverselt változatát. Ez a téma fegyelmezettségre és szükszavúságra készítette a szerzőt, mégis úgy látszott, mindez csak kuriózum lehet.

A *Táncoltató* azt mutatja: mégsem. Polner Zoltán ugyanezen a nyomon megy tovább, s nem is eredménytelenül. Okkal gyanítom: ez a könyv sem teszi népszerű költővé, de bizonyos, hogy mégis minőségi ugrás következett be pályáján. Ez az ugrás azonban sok ellentmondástól terhes, s ezek akadályozzák az igazi kibontakozást.

A legnagyobb probléma, hogy Polnernek máig sincs kialakult s nagyjából egységes lírai világképe. Így nem tudja eldönteni azt sem, hogy mik legyenek költészetének lényegi tartalmai. Nyilván ezért annyi nála a bukdácsoló keresés. Korábbi verseinek rokonszenves, de esztétikai értéket alig hozó közvetlen politizálását levetkezte már, úgy tűnik azonban, hogy ezt túl egyszerűen akarja helyettesíteni a népszokások anyagával. Nem a néphagyományok versbe emelése ellen van kifogásom. S hogy efféle törekvés mily sikeres lehet, példa rá Kiss Anna költészete. Kiss Anna a sámános, babonás elemeket egy szuverén költői világ szerves részeivé tette. Polner Zoltán azonban láthatóan nem látomásos, nem „sámános” alkot. Meditatív, nyugodtan közlő hang üt át versein. Némileg vontatott, lineáris versépítkezés jellemző rá, s versritmusa is visszafogott, ritkán feltűnő. Előző kötetének „babonás” versei például még alig voltak ritmizáltak. De miféle „sámán” lesz abból, aki nem hisz a sámánizmusban? Ha csupán kísérletezne vele, s eszköznek tekintené, nem is lehetne kifogásunk. De a *Táncoltató* lényegi tartalma is ez kíván lenni. Nemcsak a cím, nemcsak a rejtett ciklusos tagolás utal erre, hangsúlyozva a „babonás” versek jelentőségét. (Mintegy harmadát teszik a könyvnek.) A nyitóvers, a *Sámánok nyara* is ezt a programot adja: „jönnek az oltárhoz kényszerített szokások, hiedelmek”, „jönnek a babonák”. Jönnek — s behálózzák életünket. A záróvers, a *Szülőföld föloldana* a kötet korántsem táncoltató kedvű hangulatát: „Regék gyönyörű varrottasát / betűzgetem a virradatban.” Ez viszont nincs benne így a kötetben.

Mutatja e két vers, e két idézet Polner tisztázatlan viszonyát a népi kultúra eme rétegéhez. Ami a maga eredeti állapotában szép, „gyönyörű”, azt rögzíteni érde-

mes, de variációkat készíteni rá, aligha. Erdélyi Zsuzsannának verset ajánlott a költő. Az archaikus népi imádságok is a maguk gyűjtött állapotában értékek, s nem átdolgozásban. Megint más dolog aztán beléhelyezkedni e népies tudatba, s úgy alkotni, mintegy „sámán” módjára. S végül a harmadik, s legtermékenyebb lehetőség: az alkotó fölhasználás. Erre is van már, s nem is jelentéktelen példa Polner Zoltánál. Ezt olvashatjuk a *Kajári Gyula* című versben:

*Aranykarddal miért nem viaskodtál,
Tűzliliommal miért nem verekedtél?
Mindenség-jegenyék jönnek a halálból:
dalaidat kiköpöd a szádból.*

*Ablakodon jégesők dobolnak.
Szobádban még Kohán ásta el a holdat,
a mártélyi alkonyt, bivalyok csontját:
hajnalra véred ontják.*

A kép — „Szobádban még Kohán ásta el a holdat” — élő, s a néphagyományok inspiráló erejéről tanúskodik. De ez az idézet sajnos bizonyítja azt is, hogy a vers egészére az átütő erő még mindig ritkán sajátja a költőnek. Az aranykard, a tűzliliom, a mindenség-jegénye ide nem illően idézi Juhász Ferenc költészetét. Ha szándékolt vita kívánna lenni, akkor így nagyon szerencsétlen. Az idézet utolsó sora pedig bántóan Pilinszkyre vall. Meglepő egyébként, hogy a „semmi” motívuma most jön elő Polnernél. Nemzedéktársai a pályakezdekör jeleskedtek ebben. Másrészt a sámánosságtól is nagyon idegen ez a motívum. A *Kajári Gyula*-vers azért végig egyenletes színvonalú. A hosszabb versekről azonban ritkán mondható ugyanez el. A *Marosnál* például a huszadik századi tájleíró vers legjobb hagyományaiból építkezve indul. A harmadik strófát azonban elrontja egy eredetieskedő, rossz rím, egy szerencsétlen kép. S ezután már nem a hagyomány, csak annak sablonja uralkodik. Betolakodnak a töltelékzavak, s a strófa, a rím és az elképzelt eszmei mondanivaló kényszere lerontja a verset, amely 10 helyett 30 soros.

Vannak e kötetnek jól megoldott, a költői személyiséget megmutató versei: a *Haraggal élni*, a *Kiss Lajos*, a *Mártély*, a *Babona*, a *Száműzetésem*, a *Kérdőjelek*, s különösen az *Egy Mónus-vázára* és *A madár*. Verseket s ennyi verset jó szívvel Polner Zoltán eddigi köteteiből nem emelhettem volna ki. S hogy miért most is csak ennyit, erre kerestem a magyarázatot. (*Magvető*, 1977.)

VASY GÉZA

A kimondott szó erejébe vetett hit

POLNER ZOLTÁN: FÖLD SZÜLTE FÁJÁT...

Felfedezése pillanatától maig a *népballada* áll a szakmai és a közérdeklődés homlokterében, egyes népköltészeti műfajokról (például munkadal, altató stb.) viszont meglepően keveset tudunk. Sokáig elfeledett műfaj volt a *ráolvasás* és a *népi imádság* is, míg a szórványos kezdeményezéseket Erdélyi Zsuzsanna országos gyűjtőmunkája ki nem teljesítette. Könnyen azt hihetnők, hogy egy ilyen alapos feltárás után a helyi gyűjtők már csak tallózhatnak, ám Polner Zoltán könyve erre a vélekedésre alaposan rácsafol: *Csongrád* megye 51 helységében 294 idősebb embertől több száz varázsos erejű mondást szedett össze. Ezek javát: 158 ráolvasást, imádságot,